

FAMILIA ÎNTRE VALORILE MORAL-SPIRITUALE ȘI VALORILE ECONOMICE

Viorelia LUNGU

Universitatea de Stat din Tiraspol (cu sediul la Chișinău)

Societatea de azi trece printr-o gravă criză morală și spirituală. Omul, cu multiple nevoi personale, este determinat să aleagă din realitate ceea ce-i este potrivit, dar trăiește totodată în diferite colectivități, grupuri care îi impun anumite criterii de alegere și decizie. Un astfel de grup care predetermină valorile morale ale unui individ este familia care, istoricește, atestă că epocile de prosperitate și de putere a popoarelor coincid întotdeauna cu cele de puritate și solidaritate a vieții familiale. Și invers, corupția și degradarea vieții sociale sunt contemporane cu degradarea moral-spirituală a familiei. De aici și necesitatea educării și axării pe valorile moral-spirituale.

Cuvinte-cheie: *valoare, familie, valori morale, valori economice.*

FAMILY BETWEEN MORAL- SPIRITUAL AND ECONOMIC VALUES

Today's society is going through a serious moral and spiritual crisis. Man with multiple personal needs is determined to choose the reality that which is right, but also he is living in different communities, groups that require certain criteria of choice and decision. So group that predetermines an individual's moral values is the family, which presents the historical century of prosperity and power of the people always coincide with the purity and solidity of family life. Conversely, corruption and degradation of social life are contemporary moral and spiritual degradation of the family. Hence the need for education and focusing on moral and spiritual values.

Keywords: *value, family, moral values, economic values.*

Promovarea valorilor este un scop prioritar pentru societatea de azi, care e în pericol de a se robotiza. Omenirea devine tot mai stresată și mai indiferentă, oamenii se îndepărtează tot mai mult de principalele valori ale vieții, înlocuind valorile moral-spirituale cu valori economice, politice, materiale, care știrbesc pe nesimțite fericirea și libertatea gândirii. Societatea trece printr-o gravă criză morală și spirituală. Această boală spirituală a veacului nu poate fi vindecată prin măsuri politice, economice sau culturale, ci numai prin trăirea în valori moral-spirituale. Zidul spiritual al lumii secularizate, în care trăim astăzi, nu poate fi umplut cu surogate paranormale, care subminează echilibrul și sănătatea omului, ci cu învățătura sănătoasă, cu valori. Toate neajunsurile pot fi lichidate, prin promovarea binelui, frumosului, dragostei, milei.

Dacă adoptăm poziția că universul este format dintr-o mulțime de sisteme ordonate ca structură, funcționare și devenire, atunci am putea susține că valoarea este o însușire sau proprietate atât a sistemelor materiale, cât și a celor spirituale din vasta existență care într-un anumit moment poate corespunde unor necesități reale de ordin material și imaterial.

Legăturile dintre oameni se stabilesc în diverse circumstanțe, având la bază diverse valori sau non-valori. Legăturile cu oamenii se pot păstra sau se pot pierde în timp, pot fi de viață sau pur și simplu accidentale și ambulante. Din lipsă de valori oamenii își provoacă intenționat suferință, din lipsă de valori oamenii se trădează, se judecă, se bârfesc, se mint... Cel care, lipsit de valori, a rănit pe cineva, astăzi ar putea să fie victima rănitului de altădată. Fiecare dintre noi se ghidează în viață după niste principii, are niște idei – mai mult sau mai puțin fixe – la care ține foarte mult. Valorile, prin definiție, sunt exact aceste idei și convingeri la care noi ținem și pe care le luăm drept repere de-a lungul vieții. Ele sunt unul dintre factorii care ne propulsează într-o direcție sau alta, ne fac să luăm tot felul de decizii (bune sau proaste) și să avem diferite atitudini și comportamente. Dacă lucrurile nu merg bine, și mai ales dacă ești nemulțumit(a), este adesea posibil să găsești mici probleme sau conflicte la nivelul valorilor personale.

Valorile le putem conștientiza sau nu. În mod sigur, avem multe despre care nici nu știm că le avem. Este important să știi de ce nu ești mulțumit sau de ce ești mulțumit. Și să-ți urmezi valorile în viață.

Clasificarea valorilor reprezintă un mijloc de ierarhizare a bunurilor purtătoare de valori printr-o prisma subiectului percepător aflat fie pe o anumită treaptă a evoluției societății din care face parte, ca reprezentant al unei epoci ce prețuiește un obiect material sau un stil artistic, fie ca produs al societății, când el se regăsește sau nu la un anumit nivel al scării de valori acceptate de acea societate sau de grupul din care face parte.

Dintre multiplele clasificări ale valorilor utilizate în axiologie amintim [2, p.150] clasificarea după: valabilitatea valorilor: a) valori materiale – valori spirituale, b) valori relative (banii) – valori absolute (divini-

tatea); după calitatea valorilor: a) valori ideale (ce anticipează o realizare) – valori reale (concretizări ale creației); b) valori pozitive – valori negative (nazismul și naționalismele au fost considerate, paradoxal, ca mari valori); c) valori mijloc (bazate pe dorința de a obține ceva concret) – valori scop (permanente, de exemplu: adevăr, bine, frumos). Ne interesează, în mod evident, valorile moral-spirituale care fac parte din categoria valori valabile și valori economice, care fac parte din valorile mijloc. Valoarea fiind condiționată de prezența concomitentă a obiectului (cu suma însușirilor ce-i aparțin) și a subiectului (capabil să-l prețuiască), este evident că nu există în sine nici pentru sine, ci ființează ca simbioză a ceva prețuit de cineva apt s-o poată aprecia. Valoarea reprezintă o sinteză a calităților și însușirilor subiectului uman, răsfrânse asupra lucrurilor cu care se află în raporturi permanente. Nimeni nu poate spune care este geneza valorilor, din simplul motiv că nicăieri nu poate fi găsit momentul inventativ al unei clase de valori. Oricât de adânc am coborî în istorie, în istoria culturii îndeosebi, nu aflăm nicio epocă în care omul să nu fi dorit și să nu fi găsit utilitatea, vitalitatea, legalitatea, puterea politică, adevărul, frumosul, binele și sacrul ca niște valori permanente ale conștiinței lui. Identificarea și ierarhizarea bunurilor spiritului, care sunt valorile culturii, este o veche problemă a gândirii omenești. Valorile morale sunt dintre cele mai vechi în ordinea apariției lor, raportarea la ele fiind esențială pentru înțelegerea genezei valorilor juridice și politice [3].

Valorile morale sunt prin natura lor spirituale și, ca toate valorile spirituale, *sunt valori scop*. **Valorile economice**, politice și juridice *sunt valori de mijloc* care condiționează existența altor valori. Valorile morale, estetice și religioase sunt valori scop. Valorile de mijloc se pot negocia, dar nu același lucru se întâmplă cu valorile scop. Valorile economice, politice se negociază, iar valorile morale, estetice și religioase în genere nu se negociază. Cele mai obișnuite bunuri, considerate valori, sunt acelea pe care ni le dăruiește pământul: hrana, îmbrăcămintea, averea câștigată prin muncă. Toate acestea formează valorile economice. Valorile economice se prezintă ca bunuri și se schimbă pe piață. Ele nu se reduc la bunuri, ci se referă și la servicii; valorile economice nu au o individualitate de neînlocuit, ele schimbându-se unele cu altele. Nimeni nu se poate lipsi de valorile economice, absolut indispensabile întreținerii vieții și familiei. Libertatea valorilor economice față de suportul material permite schimbul acestora și transformarea lor în bani. Caracterizând valorile economice drept valori de mijloc, nu trebuie de uitat în niciun moment că activitatea de creație a valorilor economice (munca) reprezintă o acțiune conștientă care urmărește de fiecare dată realizarea unor scopuri.

Printre valorile economice banul ocupă un loc aparte, pentru că întruchipează valoarea economică generică, adică mijlocul de schimb pentru procurarea oricărei mărfi, a oricărei avuții. Banul ca valoare economică exprimă generalitatea avuției și este astfel prima valoare ce se poate însuma la nesfârșit, de aceea banul face trecerea spre celelalte valori scop, care sunt valori spirituale (banul vorbește). Un proiect de viață dobândește sens dacă este sprijinit de solide.

La nivel social greșim când confundăm ceea ce ar trebui să fie mijloacele pentru a atinge obiectivele noastre cu finalitatea în sine. De exemplu, un serviciu bun ar trebui să fie mijlocul pentru a avea autonomie economică, pentru a se putea realiza la nivel intelectual, pentru a se integra în societate... Totuși, astăzi a avea un loc de muncă este o finalitate în sine, valorând nu atât pentru satisfacțiile personale (vocația pare a fi un termen demodat), cât pentru remunerarea economică și puterea socială. Ești ceea ce poți face, ceea ce poți avea, ceea ce poți demonstra. Aceste ținte sunt trecătoare și, după ce le-am atins, ne umplem de insatisfacție și non-conformism, pentru că mereu va fi altcineva care o să ne amintească că se poate face, avea sau demonstra și mai mult. Drumul prin viață al omului este presărat de nenumărate valori.

Printre acestea valorile moral-spirituale au un rol deosebit atât în formarea caracterului și a stilului distinctiv al oamenilor unii față de alții, cât și în coagularea și solidarizarea lor, în adoptarea unor proiecte comune care le canalizează viața. Omul este cu multiple nevoi personale care îl determină să aleagă din realitate ceea ce-i este potrivit, dar trăiește totodată în diferite colectivități, care îi impun anumite criterii de alegere și decizie. Deși el are libertatea de a-și schimba comunitatea, devenind chiar apatrid, existența lui este foarte amenințată atunci când se rupe de orice fel de grup exterior. Iar valorile grupului sunt, aproape întotdeauna, și valori principale pentru individ.

Un astfel de grup care predetermină valorile morale ale unui individ este familia, care, la rândul ei, evoluează sub influența schimbărilor macro- și microsociale, în plan moral, religios, economic, al raporturilor inter-generaționale etc. Prin urmare, nu putem avea o imagine a principalelor valori morale dacă nu deținem datele principale despre societatea în care ele sunt cultivate după anumite reguli și obișnuințe, tradiții împărtășite de membrii societății, instituțiile principale, grupurile clasiale, etnice și de altă natură din acea societate.

De asemenea, un rol important are și limba folosită în intercomunicările membrilor, precum și celelalte mijloace de comunicare în interiorul și în exteriorul grupului/comunității respective. Atât practic, în cadrul reacțiilor directe, cât și teoretic, în felul de reprezentare (înțelegere, cunoaștere) și adoptare a valorilor, oamenii oscilează, ezită, imită, râvnesc și își dispută în general valori, în particular își doresc să fie „buni” (un termen cu foarte multe înțelesuri), fără ca să reușească vreodată pe deplin să satisfacă standardele ori să fie satisfăcuți cu ceea ce și cum au produs, cu ceea ce și cum și-au însușit etc. În această perspectivă, principala valoare morală pare să fie curajul de a trăi acționând cu maximum de pricepere și de a reuși cât mai bine în realizarea proiectelor asumate. Adiacent, mai intervin iscusințe, abilități, șiretlicuri vechi în haine noi, predispoziții favorizante ori generatoare de eșecuri. Toate acestea contribuie la îmbogățirea ori sărăcirea valorilor morale în care insul ori grupul își duce viața. Sunt o mulțime de bunuri pe care omul le folosește, cărora le dă un anumit preț, în dependență de calitatea lor, le atribuie o valoare și le așează într-un sistem de valori. Există diferite tipuri de valori, însă, într-o societate normală și sănătoasă, valorile morale și spirituale sunt cele care primează în fața celor materiale, nu că acestea din urmă n-ar fi la fel de importante, dar din simplul motiv că cele materiale se pot valorifica doar prin cimentarea celor spirituale.

Valorile moral-spirituale ocupă treapta cea mai înaltă, pentru că omenirea nu poate trăi fără acestea decât în stare de animalitate. Se spune că familia este baza societății și aceasta poate fi dovedit prin faptul că oriunde în lume fiecare societate este structurată în același mod. Un bărbat și o femeie se căsătoresc și formează o familie. Acest proces este repetat de multe ori formând familii multe care formează sate, regiuni și, desigur, țări. Când se unesc mai multe țări, se formează continentul, iar toate continentele formează lumea. Fundamentul acestui întreg proces este familia. Și cum, după piramida lui Maslow, primele din ierarhia de jos le constituie necesitățile fiziologice care sunt, de fapt, și vitale, atunci ne dăm foarte bine seama de ce e greu de creat un echilibru. Abia apoi urmează cele sociale, nevoia de securitate și autonomie. E lesne de înțeles că e lung traseul până la ierarhia de sus a piramidei ce o constituie nevoia de stimă, respect, statutul social și apoi autorealizarea. Acestea din urmă sunt nevoile superioare de care e o impetuoasă necesitate pentru o societate puternică. Se reușește cu greu să te menții pe treapta de jos, dar nu e imposibil să urci celelalte trepte; ce-i drept, e nevoie de multă îndârjire, perseverență, curaj pentru că drumul e destul de anevoios pentru cei care se afla la limita de jos.

Și totuși, dacă e să vedem reversul monedei și să mai întrezărim un grăunte de optimism, încă mai reușim să păstrăm din valorile spiritual-umane caracteristice națiunii noastre. Încă se mai crede că familia este nucleul unei societăți sănătoase, pentru că de acolo învățăm cum să fim onești, sinceri, modești, să avem bunul simț și, nu în ultimul rând, să ne respectăm pe noi înșine și pe ceilalți. Încă se mai crede că sănătatea e importantă pentru a realiza lucruri mărețe (ce-i drept, nu prea avem grijă de ea din motive lesne de înțeles); încă se mai păstrează credința drept valoare supremă; încă se mai mizează pe ospitalitatea și solidaritatea noastră; încă se mai face carte în instituțiile de învățământ cu salarii mizere.

Pentru a răspunde exact la întrebarea: ce valori au cetățenii Republicii Moldova? fiecare trebuie să-și revizuiască scara proprie a valorilor. Mizăm pe sănătate, familie, nivel de cultură ridicat, responsabilitate, credință pentru a făuri o societate fiabilă; or, punem în capul mesei bunăstarea materială, goana după bani, interesul personal, egocentrismul, orgoliul întru dărâmarea zidului construit de predecesorii noștri. Ca oameni, sintem creație cu necesitatea de a vedea lucruri, modele ilustrate care sunt importante în viețile noastre. Fiind copii, învățăm totul privind exemplele altora, ca, de exemplu, cum mănâncă sau cum merge. Familia funcționează în același mod. De exemplu, copiii care au văzut că părinții lor beau alcool sau că manifestă violență unul față de altul, în majoritatea cazurilor, practică același lucru.

Referitor la valorile de care se conduc familiile noastre, observăm că ele pun mai puțin preț pe principii de ordin spiritual și mai mult pe principii de ordin material. Dacă luăm în considerare faptul că trăim într-o societate de consum, când în fiecare zi crește cantitatea produselor consumate, când procurăm tot felul de lucruri de care avem or nu nevoie, atunci putem spune pe bună dreptate că bunăstarea materială ne interesează în mod evident. Ni se creează tot mai mult impresia că goana după bunăstarea materială nu mai lasă loc și de altele, ca, de exemplu, armonie interioară, nivel de cultură ridicat sau asumare de responsabilități pentru ceea ce facem. Nu mai are cetățeanul nostru timp să se gândească să creeze un echilibru între cele două; or, poate lupta pentru existență este o presiune prea mare pentru cetățeanul de rând în perioada economiei de piață pe care o traversăm. Valoarea familiei este exact aceea a vieții însăși. Fie că privim familia din perspectiva existenței umane naturale, fie a celei umane spirituale, familia este izvor și albie a vieții. Ea este prima

societate naturală care se sprijină pe legătura indisolubilă dintre bărbat și femeie și care se completează cu o lume nouă în care apar copiii. Prima condiție și prima formă a societății umane, familia, conferă omului ajutor și siguranța celui dintâi pas pe care îl face în viață și fără de care nu poate face altul. Constituind un grup compus din persoane unite prin legături de căsătorie și relații paterne, familia reprezintă aceste două raporturi de bază care determină apariția și dănuirea existenței umane însăși. Neamul omenesc biologic se consumă și îmbătrânește pe zi ce trece.

El ar fi sortit să dispară dacă ar fi lipsit de un proces de regenerare spirituală. Din cele mai îndepărtate origini ale umanității, familia își asumă nobila anevoioasă sarcină de a îngriji de recrutarea elementului nou care prin transmiterea vieții combate și depășește opera morții. Continuitatea vieții în albia familiei este asigurată de o anumită ordine care o susține launtric și care îi garantează transmiterea modelelor ei de existență peste veacuri. Prin natura ei, familia este așezământul moral care sădește și îngrijește plămada făpturii umane într-un fel care nu poate fi înlocuit cu niciun altul.

Rolul familiei este de a fi un model, astfel încât alți membri ai societății să poată lucra la dezvoltarea spirituală a societății. Un alt rol al familiei este de a arăta nevoia unei dragoste model între soț și soție. Pentru ordinea iubirii, devotamentul conjugal apare ca un fenomen spiritual, care angajează pe soți în mod existențial. Mai presus de orice, devotamentul se afirmă, în căsnicie, prin jertfelnicia generoasă a unui soț în raport cu celălalt soț. Cine nu ajunge la devotament, acela nu iubește. Adevăratul nume al devotamentului este dăruirea. El este nelipsit de sentimentul fidelității și chiar îl exprimă.

În societate în majoritatea cazurilor este lipsă de familii modele și de indivizi care să vadă și să imite. Dacă aceste principii ar fi aplicate, atunci societatea s-ar schimba radical în mai bine, dând oamenilor fericire. Pe parcursul multor ani în istorie, în timp ce valorile moral-spirituale sunt decăzute, familia trebuie să promoveze valorile spirituale trăind conform lor. Sunt multe valori care ar putea fi scrise, dar ne vom concentra la cele care sunt subiecte feirbinți în ziua de azi: imoralitatea sexuală, homosexualitatea și avortul. Familia trebuie să fie un model și să demonstreze că căsătoria e firească numai dintre un bărbat și o femeie și că orice alt tip de relație sau căsătorie este dăunător și periculos. Familiile trebuie să descurajeze avortul pentru că acesta ia vieți inocente. Părinții trebuie să-și arate dragostea față de copiii lor petrecând timpul împreună cu ei și construind relații intime, personale. Pentru a-și îndeplini rolul ei în societate, familia va educa copiii în valori moral-spirituale, astfel încât ei să crească și să transmită aceste valori generațiilor viitoare făcând societatea un loc sigur și fericit pentru toți oamenii. Deci, familia ca bază a societății, are un rol decisiv, având capacitatea și responsabilitatea de a schimba întreaga societate prin exemplul ei pozitiv. În acest sens, A.I. Kravcenko susține că „desprinderea de la vechile valori, norme, roluri și reguli de conduită se numește desocializare”. Iar următoarea etapă de asimilare a noilor valori, norme, roluri și reguli de conduită, în schimbul celor vechi, se numește resocializare. Totodată cercetătorul își propune să examineze mai detaliat procesul desocializării. El menționează că uneori persoana ajunge în condiții extreme și desocializarea progresaază atât de mult, încât ajunge să distrugă temeliile morale ale personalității, care nu mai este în stare să restabilească întreaga gamă de valori, norme și roluri pierdute [3, p.26].

Drept concluzie, am putea afirma că arsenalul valorilor fiecărei familii, ale fiecărui membru al ei este echivalent cu identitatea persoanei respective, iar valorile unei națiuni înseamnă, de fapt, identitatea acesteia. Iată de ce sunt foarte importante valorile moral-spirituale, pentru ca societatea noastră să mai beneficieze de o șansă pentru un viitor demn, un viitor prosper. În morală, metamorfoza valorilor în idealuri, norme, reguli și principii morale menite să-i asigure omului ascensiunea, se asociază cu crize sociale și stări anomice, sceptice și pesimiste. De aceea, auzim tot mai des întrebarea: oare nu se poate urma și drumul invers, spre un nou echilibru dobândit cu o înțelepciune care provine atât din știința despre prezent, cât și din cea despre trecutul care poate deveni viitor? Faptul că ne propunem să distingem valorile morale principale plecând de la realitatea prezentă nu exclude deloc memoria unui trecut „eroic” și imaginarea unui viitor mai bun pentru om.

Prin acest fapt se explică interesul sporit față de valori și față de educația morală, etică și spirituală, manifestată în ultimul deceniu al sec. XX și în prezent. Totodată, din punctul de vedere al moralei și eticii, astăzi suntem într-o situație dificilă. După cum consideră Andre Malraux sau G.Lipovetsky, *secolul XXI va fi moral/etic sau nu va fi deloc*, accentuând astfel faptul că nu putem supraviețui ca civilizație decât dacă ne înălțăm piramide cu o bază solidă de valori spirituale care țin de credință, de spiritualitate și chiar de capacitatea fiecăruia de a porni în călătoria mistică... pe care toți noi o datorăm vieții din noi și din afara noastră [1, p.5].

Vorbind la modul universal, istoricii susțin teza că epocile de prosperitate și de putere a popoarelor coincid întotdeauna cu cele de puritate și solidaritate a vieții familiale. Dar și invers, corupția și degradarea vieții sociale sunt contemporane cu degradarea morală a familiei. Astfel, deducem importanța educării valorilor. A educa în valori presupune:

1. A reflecta împreună despre valorile pe care le considerăm mai potrivite pentru dezvoltarea personală a persoanei, a familiei.
2. A crea o atmosferă familială de comunicare deschisă, încredere și înțelegere care să faciliteze și să sprijine aceste valori. În familie trebuie să căutăm un spațiu pentru dialog și sprijin emoțional.
3. A fi conștienți de faptul că transmiterea de valori se face în mod viu și nu teoretic. Modelul nostru este cea mai bună învățătură.
4. Să nu uităm de faptul că achiziționarea de valori nu se realizează odată pentru totdeauna, ci este un proces care însoțește persoana în dezvoltarea ei.

Bibliografie:

1. LUNGU, V. *Etica profesională*: Suport de curs. Chișinău: CEP USM 2011, ISBN 978-9975-71-103-6
2. VIANU, T. *Estetica*. Reproducere după ediția a 3-a. București: Orizonturi, 2010, ISBN: 973-915-471-0
3. КРАВЧЕНКО, А.И. *Культурология*. Учебное пособие для вузов. 3-е изд. Москва: Академический проект, 2001, ISBN 5-8291-0290-0
4. *Valorile morale*. http://www.vatican.va/roman__it.htm.

Prezentat la 02.01.2014